

«"Εργαστήριο Ηλεκτρονικών Πηγών": Μια πρόταση για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών στην αξιοποίηση ηλεκτρονικών πηγών στο μάθημα της ιστορίας»

Γεώργιος Μακαρατζής

Δάσκαλος, MSc στην Παιδαγωγική, υπ Δρ. Π.Τ.Δ.Ε του Α.Π.Θ.

1ο Δημοτικό Σχολείο Βέροιας

makaratzis@sch.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ραγδαία ανάπτυξη των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (Τ.Π.Ε.) και οι δυνατότητες που προσφέρουν στη δημιουργία και αποθήκευση ηλεκτρονικών πηγών επιφέρουν σημαντικές αλλαγές στη διδασκαλία της ιστορίας στο σχολείο. Η διδακτική αξιοποίηση των ηλεκτρονικών πηγών, εξαιτίας της φύσης τους, θέτει σημαντικά επιστημολογικά ζητήματα. Είναι επομένως απαραίτητο οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν ή πρόκειται να διδάξουν ιστορία να γνωρίσουν αυτά τα ζητήματα και να αποκτήσουν απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για τη διαχείρισή τους.

Το «Εργαστήριο Ηλεκτρονικών Πηγών» είναι μια εναλλακτική πρόταση για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών που διδάσκουν ή πρόκειται να διδάξουν ιστορία στο σχολείο. Σκοπός του εργαστηρίου είναι να προτείνει τρόπους πραγμάτευσης των ζητημάτων που θα βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς να κατανοήσουν τη φύση των ηλεκτρονικών πηγών, να γνωρίσουν εργαλεία και τρόπους για τη διαχείριση και την επεξεργασία τους, να τις αξιολογούν με βάση συγκεκριμένα κριτήρια, και να τις αξιοποιούν δημιουργικά για το σχεδιασμό δραστηριοτήτων στο μάθημα της ιστορίας.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Διδασκαλία Ιστορίας, επιμόρφωση εκπαιδευτικών, ηλεκτρονικές πηγές, ΤΠΕ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συνεχώς διευρυνόμενη χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) στο χώρο της εκπαίδευσης δημιουργεί νέα δεδομένα για τη διδασκαλία και τη μάθηση σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα. Στο μάθημα της ιστορίας εργαλεία των ΤΠΕ, όπως οι Βάσεις Δεδομένων, οι πολυμεσικές εφαρμογές και το Διαδίκτυο, έχουν τη δυναμική να μεταβάλουν ριζικά το συμβατικό περιβάλλον σε περιβάλλον αναζήτησης, διάδρασης και διευρυμένης επικοινωνίας. Οι ηλεκτρονικές πηγές, που περιέχονται ή αναζητούνται με αυτά τα εργαλεία, επιτρέπουν τη συγκέντρωση πλούσιου ιστορικού υλικού, νέους τρόπους αποθήκευσης, καταχώρισης και διαχείρισής

του, Με τον τρόπο αυτό μπορούν να οδηγήσουν σε πολλές και διαφορετικές ιστορικές διαδρομές και να επιτρέψουν πολλές και διαφοροποιημένες απαντήσεις σε ιστορικά ερωτήματα (Ρεπούση, 1999:252· Ρεπούση, 2004:317· Ρεπούση & Τσιβάς, 2004:189)

Από την άλλη πλευρά, οι δυνατότητες που προσφέρουν οι ηλεκτρονικές πηγές μπορεί να λειτουργήσουν ως παράγοντες προβληματισμού για τη χρήση τους στη διδασκαλία της ιστορίας. Οι ηλεκτρονικές πηγές, ως «μεταπηγές», διαφεύγουν των κλασικών σχημάτων χαρακτηρισμού και αξιολόγησης των ιστορικών πηγών και θέτουν συνακόλουθα σημαντικά ζητήματα. Μερικά από αυτά είναι τα παρακάτω:

- Ο προσδιορισμός του χρόνου δημιουργίας της πηγής: Ο ιστορικός χρόνος δημιουργίας της ηλεκτρονικής πηγής εξαρτάται αφενός από την ανανέωση του ηλεκτρονικού περιβάλλοντος, στο οποίο υφίσταται, και αφετέρου από τις εξελίξεις της τεχνολογίας που επιτρέπουν την ανάγνωσή της.

- Ο χαρακτήρας της πηγής: Η ηλεκτρονική πηγή προέρχεται από τη ψηφιοποίηση μιας συμβατικής πηγής, και είναι πιθανό να έχει αλλοιωθεί η αρχική μορφή, ο χαρακτήρας, καθώς και το πρωτότυπο περιεχόμενο (Ρεπούση, 2004:317-318).

- Η πληθώρα των ηλεκτρονικών πηγών: Οι ηλεκτρονικές πηγές που διατίθενται είτε στο Διαδίκτυο είτε σε ψηφιακούς δίσκους (CD, DVD) δεν είναι πάντοτε κατάλληλες για χρήση στο μάθημα της ιστορίας. Είναι απαραίτητο να ελέγχονται ως προς την εγκυρότητα, την επικαιρότητα, τη νομιμότητα, την πληρότητα καθώς και την παιδαγωγική τους συμβατότητα.

- Ο αποκλεισμός από την πρόσβαση στις πηγές: Πολλές από τις ηλεκτρονικές πηγές είναι δύσκολα ανιχνεύσιμες ή προσβάσιμες. Με τον τρόπο αυτό διευρύνεται το χάσμα ανάμεσα σε προνομιούχες και μη προνομιούχες κοινωνικές ομάδες στην ισότιμη πρόσβαση στη γνώση (Ρεπούση, 1999:246)

Ζητούμενο της ιστορικής εκπαίδευσης είναι η εκπαίδευση δασκάλων που διδάσκουν ή πρόκειται να διδάξουν ιστορία στα σχολεία, γιατί τότε θα μπορούν να σχεδιάζουν αξιολογες μαθησιακές δραστηριότητες για τους μαθητές τους, θα γνωρίζουν τι πρέπει να μάθουν οι μαθητές και κυρίως πώς θα τους διδάξουν για να το μάθουν (Barton & Levstik, 2008:327). Επομένως, είναι απαραίτητο οι εκπαιδευόμενοι να κατανοούν τη φύση των ηλεκτρονικών πηγών, ώστε να μπορούν να τις αξιοποιούν αποτελεσματικά στη διδασκαλία της ιστορίας στο σχολείο. Παράλληλα, οι εκπαιδευόμενοι είναι απαραίτητο να αναπτύξουν ισότιμα τόσο δεξιότητες ηλεκτρονικού ιστορικού εγγραμματοπισμού όσο και δεξιότητες εγγραμματοσύνης στις ΤΠΕ (ICT Literacy). Οι πρώτες συναρτώνται με την ικανότητα του εκπαιδευτικού να χρησιμοποιεί τα ηλεκτρονικά εργαλεία του Διαδικτύου για την αναζήτηση και τη συγκέντρωση ιστορικών ηλεκτρονικών πηγών, να αξιοποιεί πολυμεσικές εφαρμογές για τη δημιουργία πολυτροπικής ιστορικής σύνθεσης και να δημοσιοποιεί την ιστορική σύνθεση που δημιούργησε με διάφορους τρόπους ηλεκτρονικής

επικοινωνίας (Ρεπούση Μ. 2007:406). Οι δεύτερες συνιστούν τις έννοιες, τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις στάσεις που είναι απαραίτητες για τη χρησιμοποίηση της τεχνολογίας στη σχολική τάξη (Ντρενογιάννη, 2005).

Η συνεχής και δια βίου εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, που οργανώνεται και υποστηρίζεται από φορείς διαμόρφωσης της εκπαίδευσης, μπορεί να προσφέρει το πλαίσιο για να ευδοκιμήσει μια τέτοια εκπαίδευση. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο εντάχθηκε το Εργαστήριο Ηλεκτρονικών πηγών (Ε.Η.Π.) που σχεδιάστηκε από τον εκπαιδευτικό Μακαράτζη Γιώργο με την επιστημονική καθοδήγηση της Μαρίας Ρεπούση, Αναπληρώτριας Καθηγήτριας Ιστορίας του Π.Τ.Δ.Ε – Α.Π.Θ.. Αποτελεί μέρος του Εργαστηρίου Τοπικής Ιστορίας. Πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα (5-6/5/2008) και στη Θεσσαλονίκη (12-13/5/2008) στο πλαίσιο του προγράμματος *Εκπαίδευση στη διαθεματική, επικοινωνιακή και πολύτεχνη διάσταση της σύγχρονης διδακτικής πράξης* που οργάνωσε το Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Κ.Α.Ν.Ε.Π.) της Γ.Σ.Ε.Ε. (<http://www.kanep-gsee.gr/ana>). Στο πρόγραμμα συμμετείχαν εκπαιδευτικοί από δημόσια και ιδιωτικά σχολεία.

A. ΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

Η σχεδίαση του εργαστηρίου βασίζεται στη συνεργατική μάθηση (collaboration learning). Υποστηρίζει: α) την ενεργό συμμετοχή των ομάδων σε διαδικασίες ανάπτυξης σκέψης υψηλού επιπέδου (κριτική σκέψη, λογική επιχειρηματολογία), που θεωρούνται απαραίτητες για την ανάλυση, τη σύνθεση, την αξιολόγηση πληροφοριών προκειμένου να τις αξιοποιήσουν στη λήψη αποφάσεων καθώς και στη διαμόρφωση προσωπικών απόψεων και β) την αλληλεπίδραση τόσο μέσα στην ομάδα, όσο και μεταξύ ομάδας-επιμορφωτή με σκοπό την καλλιέργεια της αυτόνομης σκέψης, την παρουσίαση απόψεων και την αποδοχή διαφορετικών οπτικών γωνιών.

Επιλέξαμε εργαλεία των ΤΠΕ που οργανώνουν τη συγκέντρωση των ηλεκτρονικών πηγών, μεταβιβάζουν τον έλεγχο της ομαδικής εργασίας στην ίδια την ομάδα, διευκολύνουν την αξιολόγηση της ομαδικής εργασίας, υποστηρίζουν το διάλογο και οδηγούν στην ολοκλήρωση της ομαδικής εργασίας. Τα εργαλεία αυτά είναι τα παρακάτω:

- Πολυμεσικό περιβάλλον: Για την υποστήριξη της συνεργασίας των ομάδων. Παρέχει πληροφορίες, οδηγίες και επιλεγμένες ηλεκτρονικές διευθύνσεις στο Διαδίκτυο για την υποστήριξη των προβλεπόμενων μαθησιακών δραστηριοτήτων του εργαστηρίου.
- Πρόγραμμα Πλοήγησης στο Διαδίκτυο για την πρόσβαση των επιμορφούμενων σε επιλεγμένους από τον επιμορφωτή ηλεκτρονικούς ιστοχώρους.
- Βάση Δεδομένων: Χρησιμοποιείται για την αποθήκευση ιστορικών ηλεκτρονικών πηγών που βρίσκονται στο Διαδίκτυο.

Σκοπός του εργαστηρίου είναι να προτείνει τρόπους αντιμετώπισης των ζητημάτων που αφορούν στην αξιοποίηση των ηλεκτρονικών πηγών στο μάθημα της ιστορίας - γενικής και τοπικής. Τα ζητήματα αυτά είναι: α) Η

διάκριση των ηλεκτρονικών πηγών από τις άλλες πηγές. β) Ο εντοπισμός της εσωτερικής τους κατηγοριοποίησης γ) Η ανάγνωση της ταυτότητας της ηλεκτρονικής πηγής και η σύνδεση του περιεχομένου της με αυτήν την ταυτότητα δ) Η αναζήτηση ηλεκτρονικών πηγών που σχετίζονται με την ιστορία του τόπου του σχολείου και ε) Η επιλογή των πηγών στη βάση συγκεκριμένων κριτηρίων.

Τα παραπάνω ζητήματα πραγματεύονται οι εκπαιδευόμενοι μέσα από μαθησιακές δραστηριότητες στις οποίες: α) Εντοπίζουν τα χαρακτηριστικά των ηλεκτρονικών πηγών. β) Καταγράφουν τις πρόσθετες λειτουργίες. γ) Συσχετίζουν το είδος της πηγής με την ηλεκτρονική διεύθυνση. δ) Εντοπίζουν τους χώρους φιλοξενίας των ηλεκτρονικών πηγών. ε) Διακρίνουν τα στοιχεία ταυτότητας μιας ηλεκτρονικής διεύθυνσης. στ) Συνδέουν τα στοιχεία της ταυτότητας με το δημιουργό του δικτυακού τόπου ή της πολυμεσικής εφαρμογής. ζ) Εντοπίζουν τα στοιχεία του «πρόσφατου», του «επίκαιρου», του «ανανεώσιμου» και τις θεματικές κατηγορίες του ηλεκτρονικού τόπου. η) Επιλέγουν ηλεκτρονικές πηγές με βάση το θέμα, τη γλώσσα και την προέλευση και θ) Οργανώνουν το υλικό τους για να παρουσιάσουν ένα συγκεκριμένο θέμα.

B. ΤΟ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ

Οργάνωση της διδασκαλίας

Οι υπολογιστές μπορούν να υποστηρίξουν τη διεξαγωγή συζητήσεων των εκπαιδευόμενων σε μικρές ομάδες με σκοπό τη βελτίωση της επικοινωνίας, καθώς επίσης και την ανάπτυξη δεξιοτήτων στο στοχασμό προωθώντας έτσι τη συνεργατική μάθηση (Wegerif & Dawes, 2004). Οι εκπαιδευόμενοι εργάζονται σε τριμελείς ομάδες ανά Η/Υ στο σχολικό εργαστήριο. Χρησιμοποιούν την πολυμεσική εφαρμογή που βρίσκεται σε κάθε σταθμό εργασίας, το έντυπο φύλλο εργασίας και τα ηλεκτρονικά εργαλεία των ΤΠΕ. Μελετούν το διδακτικό υλικό (ηλεκτρονικές και συμβατικές ιστορικές πηγές), συνεργάζονται για την ολοκλήρωση των μαθησιακών δράσεων, τις οποίες παρουσιάζουν σε ολομέλεια χρησιμοποιώντας τον βιντεοπροβολέα του εργαστηρίου.

Διδακτικοί στόχοι

- Οι εκπαιδευόμενοι, με την ολοκλήρωση του εργαστηρίου, να μπορούν
- Να διακρίνουν τις ηλεκτρονικές πηγές από τις υπόλοιπες
 - Να διακρίνουν τις πρόσθετες λειτουργίες των ηλεκτρονικών πηγών
 - Να αξιοποιούν ηλεκτρονικές πηγές με τα λογισμικά γενικής χρήσης
 - Να αναγνωρίζουν την ταυτότητα της ηλεκτρονικής πηγής και να τη συνδέουν με το δημιουργό της
 - Να αναζητούν ηλεκτρονικές πηγές, να συγκεντρώνουν δεδομένα, και να τα συνθέτουν
 - Να επιλέγουν ηλεκτρονικές πηγές με συγκεκριμένα κριτήρια

Εκτιμώμενη διάρκεια: 3 ώρες

Γνωστικά προαπαιτούμενα: Οι εκπαιδευόμενοι /-ες είναι απαραίτητο α) να κατέχουν βασικές δεξιότητες στο χειρισμό του πληκτρολογίου και του «ποντικιού», β) να γνωρίζουν τις διαδικασίες αντιγραφής και αποθήκευσης πληροφοριών και γ) να είναι εξοικειωμένοι με τις λειτουργίες του περιβάλλοντος του πλοηγού του Διαδικτύου (Internet Browser).

Γ. ΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ ΤΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Μαθησιακό περιβάλλον ορίζεται ένας χώρος που οι εκπαιδευόμενοι συνεργάζονται, χρησιμοποιούν ποικίλα εργαλεία και πηγές πληροφόρησης και καθοδηγούμενοι οδηγούνται στην πραγμάτωση μαθησιακών στόχων μέσα από την εμπλοκή τους σε μαθησιακές δράσεις (Wilson, 1996 στο Κάβουρα 2004:197). Τα περιβάλλοντα του ΕΗΠ που δημιουργήσαμε και προτείνουμε για την εξοικείωση των εκπαιδευόμενων με τις ηλεκτρονικές πηγές βασίζονται στον κοινωνικό εποικοδομισμό (Social Constructivism), στη θεωρία της διπλής κωδικοποίησης (Dual Coding Theory), και στη συνεργατική μάθηση (Collaboration Learning). Τα μαθησιακά περιβάλλοντα διαθέτουν τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- Οι εκπαιδευόμενοι οικοδομούν οι ίδιοι τη γνώση αλληλεπιδρώντας μεταξύ τους και με το μαθησιακό περιβάλλον (Davis – Gross, 1993)
- Το λάθος αντιμετωπίζεται δημιουργικά και αποτελεί κίνητρο για μάθηση
- Οι πολλαπλές αναπαραστάσεις του προς διερεύνηση γνωστικού αντικείμενου υποστηρίζουν καλύτερα την οικοδόμηση της νέας γνώσης (Clark & Paivio, 1991)
- Ο εκπαιδευτής έχει συμβουλευτικό και διαμεσολαβητικό ρόλο. Επεμβαίνει όταν χρειάζεται για να προσανατολίσει την ομάδα στον εκάστοτε επιδιωκόμενο στόχο, φροντίζει για τη συγκέντρωση του διδακτικού υλικού, το οποίο αξιολογεί και τροποποιεί ανάλογα τις ανάγκες των εκπαιδευόμενων (Πολέμη-Τοδούλου, 2006)
- Οι μαθησιακές δραστηριότητες, που πλαισιώνουν το εργαστήριο, εμπλέκουν ενεργά τους εκπαιδευόμενους σε διαλογική συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων, επειδή η μάθηση θεωρείται ως αποτέλεσμα συλλογικής δράσης συμμετεχόντων σε οργανωμένα πλαίσια δραστηριοτήτων (Vygotsky, 1997).

Το ΕΗΠ είναι δομημένο σε επτά μαθησιακές δραστηριότητες. Κάθε μαθησιακή δραστηριότητα εκφράζεται με διδακτικούς στόχους και μαθησιακές δράσεις. Οι διδακτικοί στόχοι προσδιορίζουν τον προσανατολισμό της διδακτικής παρέμβασης, οργανώνουν τις δραστηριότητες σε αυτόνομες ενότητες δράσης. Οι μαθησιακές δράσεις διευκρινίζουν το είδος της δράσης που συμμετέχουν οι εκπαιδευόμενοι και παρέχουν το πλαίσιο έκφρασης προσωπικών απόψεων (Hedergaard, 1999 & Davydov, 1999 στο Χρονάκη, 2006).

1^η Μαθησιακή Δραστηριότητα: Γνωριμία Μεταξύ των Επιμορφούμενων

Στόχος: Οι εκπαιδευόμενοι να γνωριστούν μεταξύ τους

Η γνωριμία των εκπαιδευόμενων επιτυγχάνεται καλύτερα με ενεργητικές τεχνικές (Noye & Piveteau, 1999), επειδή έτσι υποστηρίζεται η ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των μελών της ομάδας, η σύνδεση της ομάδας με το γνωστικό αντικείμενο, η ενίσχυση των δεσμών μεταξύ τους, η ανάπτυξη του ενδιαφέροντος των μελών για το συγκεκριμένο θέμα, ενώ παράλληλα διευκολύνεται ο επιμορφωτής να ανιχνεύσει τις ανάγκες των εκπαιδευόμενων (Πολέμη-Τοδούλου, 2006).

Μαθησιακή δράση

Οι εκπαιδευόμενοι σχηματίζουν τριμελείς ομάδες. Ο επιμορφωτής επισημαίνει πως οι προσωπικές εμπειρίες είναι πολύτιμες για την πορεία του μαθήματος και ζητά από τα μέλη των ομάδων να συζητήσουν για τις εμπειρίες που έχουν σχετικά με τις ηλεκτρονικές πηγές. Στη συνέχεια, οι ομάδες, μέσω του εκπροσώπου τους, παρουσιάζουν προφορικά τις εμπειρίες τους στην ολομέλεια. Όταν τελειώσει η παρουσίαση, τα μέλη της ίδιας ομάδας μπορούν να κάνουν συμπληρωματικές παρεμβάσεις. Η δραστηριότητα τελειώνει με την σύνθεση των εμπειριών όλων των ομάδων. Ο επιμορφωτής ανακοινώνει στους εκπαιδευόμενους τους στόχους του εργαστηρίου και περιγράφει τη διαδικασία.

2^η Μαθησιακή Δραστηριότητα: Η διάκριση των ηλεκτρονικών πηγών

Τα ηλεκτρονικά μέσα προσφέρουν στο/στη δάσκαλο/α της ιστορίας νέες δυνατότητες. Η ιστορική πηγή μεταφέρεται από το φυσικό περιβάλλον της σε ένα νέο χώρο, όπου με κατάλληλη επεξεργασία μεταμορφώνεται. Πρόκειται για μια «μετα-πηγή», ορατή και διαχειρίσιμη μόνο στο νέο της περιβάλλον, μέσα από λογισμικά και ιδιαίτερα από τις βάσεις δεδομένων στο διαδίκτυο.

Διδακτικός Στόχος: Οι εκπαιδευόμενοι να μπορούν να διακρίνουν τις ηλεκτρονικές πηγές από τις συμβατικές.

Μαθησιακή δράση

Ο επιμορφωτής δίνει σε κάθε ομάδα μια έντυπη κάρτα που απεικονίζει ένα μνημείο. Οι ομάδες ενεργοποιούν τον κατάλληλο σύνδεσμο για να εμφανιστούν στην οθόνη του Η/Υ ηλεκτρονικές κάρτες του ίδιου μνημείου. Στη συνέχεια παρατηρούν τις κάρτες (έντυπη και ηλεκτρονικές), συμβουλευόμενες τις πληροφορίες του Πίνακα 1, εντοπίζουν τις διαφορές και τις ομοιότητες μεταξύ τους, και τις καταγράφουν στο Φύλλο Εργασίας (Παράρτημα. Φ.Ε. Εργασία Α).

Από τη συζήτηση που επακολουθεί, αναμένεται να αναδειχθούν οι ομοιότητες και οι διαφορές ανάμεσα στις ηλεκτρονικές και τις συμβατικές πηγές.

Πίνακας 1: Κριτήρια για τον εντοπισμό ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ ηλεκτρονικών και συμβατικών πηγών
Είναι ψηφιοποιημένη: Έχει μετατραπεί σε διαφορετική μορφή από τη συμβατική πηγή
Είναι διαμεσολαβημένη: Έχει μεταφερθεί με κάποιον τρόπο στον Η/Υ και έχει αποθηκευτεί σε ηλεκτρονικό φάκελο στον Η/Υ.
Είναι δυνατή η επεξεργασία της και η αλλοίωσή της με τη χρήση ειδικού λογισμικού
Είναι εξαρτημένη από το περιβάλλον του Η/Υ: Μπορεί να εμφανιστεί μόνο στον Η/Υ μέσω κάποιου ειδικού λογισμικού.
Είναι εξαρτημένη από τους υπερσυνδέσμους (hyperlinks): Η εμφάνισή της στην οθόνη εξαρτάται από την ενεργοποίηση υπερσυνδέσμων με την κατάδειξη του δείκτη του «ποντικιού» πάνω σε αυτόν.

3^η Μαθησιακή Δραστηριότητα: Εργαλεία Διαχείρισης και Επεξεργασίας Ηλεκτρονικών Ιστορικών Πηγών

Η εισαγωγή των ΤΠΕ (Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας) στο μάθημα της ιστορίας συνιστά μία από τις εφαρμογές που ευνοούν την ενεργητική μάθηση. Η αξιοποίησή των ΤΠΕ οφείλει να ακολουθεί τη μεθοδολογία της διδακτικής της ιστορίας, να γίνεται με βάση το ιστορικό ερώτημα και να λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες κάθε ηλεκτρονικού εργαλείου. Για τη διαχείριση των ιστορικών πηγών και τη διαμόρφωση εκπαιδευτικού υλικού διαφορετικά προγράμματα αξιοποιούνται με ποικίλους τρόπους. Τα προγράμματα γενικής χρήσης (επεξεργασίας κειμένου, επεξεργασίας ποσοτικών δεδομένων, διαχείρισης βάσεων δεδομένων, ηλεκτρονικών παρουσιάσεων και δημιουργίας ιστοσελίδων), αποτελούν τα εργαλεία επεξεργασίας και διαχείρισης ιστορικών πληροφοριών, οργάνωσης και παρουσίασης των συμπερασμάτων μελέτης

Διδακτικός στόχος: Να αναδειχθούν τρόποι αξιοποίησης των ηλεκτρονικών πηγών με τη χρήση των λογισμικών γενικής χρήσης (Επεξεργαστής Κειμένου, Λογισμικό Φύλλο, Λογισμικό Παρουσίασης, Βάση Δεδομένων και Διαδίκτυο).

Μαθησιακή δράση

Ο επιμορφωτής παρουσιάζει τις δυνατότητες των λογισμικών γενικής χρήσης για τη διαχείριση ηλεκτρονικών πηγών, δίνοντας κάθε φορά κι ένα παράδειγμα.

Στη συνέχεια, ο επιμορφωτής καλεί τις ομάδες να διακρίνουν τις δυνατότητες που προσφέρει το συγκεκριμένο λογισμικό για την αξιοποίηση ηλεκτρονικών πηγών στο μάθημα της ιστορίας. Οι εκπαιδευόμενοι συμβουλευόμενοι τις πληροφορίες του Πίνακα 2, συζητούν μεταξύ τους, προτείνουν μια δραστηριότητα που μπορεί να υποστηριχθεί με λογισμικά γενικού τύπου, και την καταγράφουν στο Φύλλο Εργασίας (Φ.Ε. Εργασία Β.). Στο τέλος της δραστηριότητας οι ομάδες ανακοινώνουν τις δραστηριότητες που ετοίμασαν

Πίνακας2: Δυνατότητες των Λογισμικών Γενικής Χρήσης στη Διαχείριση και Επεξεργασία Ηλεκτρονικών Ιστορικών Πηγών					
ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ	ΛΟΓΙΣΜΙΚΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ				
	Λογισμικό Παρουσίας	Επεξεργαστής κειμένου	Λογισμικό Φύλλο	Βάση Δεδομένων	Διαδίκτυο
Δημιουργία πολυτροπικών εγγράφων	✓	✓	✓	✓	✓
Εποπτικό μέσο	✓	✓	✓	✓	✓
Οργάνωση πληροφοριών	✓	✓	✓	✓	✓
Παρουσίαση πληροφοριών	✓			✓	✓
Μοντελοποίηση ποσοτικών δεδομένων			✓	✓	✓
Διερεύνηση και ανάλυση ποσοτικών δεδομένων			✓	✓	✓
Κατηγοριοποίηση, ταξινόμηση πληροφοριών				✓	✓
Αναζήτηση πληροφοριών βάσει κριτηρίων				✓	✓
Επικοινωνία (ασύγχρονη, σύγχρονη)					✓

4η Μαθησιακή Δραστηριότητα: Η Ταυτότητα Μιας Ηλεκτρονικής Διεύθυνσης

Κάθε δικτυακός τόπος αντιστοιχεί σε μια μοναδική διεύθυνση. Οι πληροφορίες που μπορούμε να αντλήσουμε από ένα δικτυακό τόπο αρχίζουν από αυτή τη διεύθυνση. Εκεί βρίσκουμε στοιχεία για το όνομα του φορέα φιλοξενίας, το δημιουργό του δικτυακού τόπου και τον τόπο δημιουργίας..

Στόχοι: Με την ολοκλήρωση της δραστηριότητας οι εκπαιδευόμενοι αναμένεται να καταστούν ικανοί να διακρίνουν τα στοιχεία ταυτότητας ενός δικτυακού τόπου και να συσχετίζουν την ταυτότητα αυτή με το δημιουργό του ηλεκτρονικού τόπου.

Μαθησιακή δράση

Ο επιμορφωτής καλεί τις ομάδες να επισκεφθούν μια ηλεκτρονική διεύθυνση, και να διακρίνουν τα στοιχεία της ταυτότητάς της χρησιμοποιώντας τις πληροφορίες του Πίνακα 3. Οι ομάδες καταγράφουν τα στοιχεία της ταυτότητας της ηλεκτρονικής διεύθυνσης στο Φύλλο Εργασίας (Φ.Ε. Εργασία 4η). Στη συνέχεια, αξιολογούν αυτά τα στοιχεία και δημιουργούν την ταυτότητα της ηλεκτρονικής διεύθυνσης. Κάθε ομάδα παρουσιάζει την εργασία της. Στη συνέχεια, ο επιμορφωτής ζητά από τις ομάδες να συσχετίσουν το δημιουργό της ηλεκτρονικής διεύθυνσης με τις ιστορικές πηγές που περιέχονται σε αυτήν, να συζητήσουν μεταξύ τους και να διατυπώσουν τη δική τους άποψη για την εικόνα της πόλης που προβάλλεται μέσα από αυτήν την ηλεκτρονική διεύθυνση (Φύλλο Εργασίας. Εργασία Γ).

Πίνακας 3. : Στοιχεία ταυτότητας μιας ηλεκτρονικής διεύθυνσης		
Ηλεκτρονική διεύθυνση		
ΣΤΟΙΧΕΙΑ		ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
Φορέας φιλοξενίας	Προσωπική ιστοσελίδα (εμφάνιση ονόματος, λέξεις: users, members, people) Εμπορικός (.com) Εκπαιδευτικός (.edu, .ac) Κυβερνητικός (.gov, .mil) Μη κερδοσκοπικός (.org)
Δημιουργός δικτυακού τόπου	
Τόπος δημιουργίας	Ελλάδα (.gr), Γαλλία (.fr), Ηνωμένο Βασίλειο (.en), Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (.us)
Κατηγορία ηλεκτρονικών πηγών		Πρωτογενείς Δευτερογενείς
Είδη ηλεκτρονικών πηγών		Κείμενο Φωτογραφίες Ηχοι Βίντεο
Δυνατότητα επικοινωνίας	ΝΑΙ ΟΧΙ	Καταγράφουμε δυνατότητες επικοινωνίας (ηλ. Ταχυδρομείο, διεύθυνση επικοινωνίας, τηλέφωνα)
Ημερομηνία ανανέωσης περιεχομένου	ΝΑΙ ΟΧΙ	Παρατηρούμε την ημερομηνία ανανέωσης (αν υπάρχει).
Αδυναμία εμφάνισης περιεχομένου	ΝΑΙ ΟΧΙ	
Θεματικές κατηγορίες		Συνήθως εμφανίζονται στο αριστερό ή το επάνω μέρος του ηλεκτρονικού <u>Ιστοχώρου</u> .
Σε ποιους απευθύνεται		Εκπαιδευτικούς, μαθητές, άλλους

5^η μαθησιακή Δραστηριότητα: Αναζητώ ιστορικές πηγές στο διαδίκτυο για την ιστορία της πόλης μου

Διδακτικός στόχος: Οι εκπαιδευόμενοι να επισκεφθούν ηλεκτρονικούς τόπους, να συλλέξουν ιστορικές πηγές που σχετίζονται με την πόλη τους και να τις αποθηκεύσουν σε μια βάση δεδομένων.

Μαθησιακή δράση

Οι εκπαιδευόμενοι χρησιμοποιούν τη μηχανή αναζήτησης Google, εισάγουν λέξεις - κλειδιά σχετικά με την πόλη τους, επισκέπτονται ηλεκτρονικούς ιστότοπους, εντοπίζουν ηλεκτρονικές πηγές για την ιστορία της πόλης, και τις αποθηκεύουν στην ηλεκτρονική βάση δεδομένων του ΕΗΠ. Κατά τη διάρκεια της εργασίας οι ομάδες μπορούν να συμβουλευονται τον οδηγό χρήσης του Εργαστηριακού Περιβάλλοντος Διαχείρισης Ηλεκτρονικών Πηγών (Πίνακας 4). Οι εκπαιδευόμενοι καταγράφουν το γενικό θέμα και τα επιμέρους θέματα κάθε ιστοσελίδας που επισκέπτονται, κατατάσσουν τις ηλεκτρονικές πηγές με κριτήρια το είδος, τη μορφή και το θέμα της πηγής (Φ.Ε. Εργασία Δ1 & Δ2).

Πίνακας 4: Οδηγός χρήσης του εργαστηριακού περιβάλλοντος διαχείρισης ηλεκτρονικών πηγών
Χρησιμοποιούμε τη μηχανή αναζήτησης google (www.google.gr).
Συζητούμε μεταξύ σας και αποφασίζετε ποιες λέξεις κλειδιά θα χρησιμοποιήσουμε.
Εισάγουμε τις κατάλληλες λέξεις κλειδιά στο ειδικό πλαίσιο αναζήτησης.
Επιλέγουμε τρεις ηλεκτρονικούς ιστότοπους.
Πλοηγούμαστε στο περιεχόμενο του ηλεκτρονικού τόπου
Επιλέγουμε ένα θεματικό πεδίο (π.χ. ελεύθερος χρόνος, διασκέδαση, άλλο)
Συζητούμε μεταξύ μας και αποφασίζουμε: ποιες ιστορικές πηγές θα αντλήσουμε, σε ποια ιστορικά ερωτήματα μπορούν να απαντήσουν οι πηγές που επιλέξαμε και σε ποια όχη.
Αποθηκεύουμε τις πηγές στη βάση δεδομένων κάνοντας κλικ στο πλήκτρο <i>Αποθήκευση ιστορικών πηγών</i> .

6^η Μαθησιακή Δραστηριότητα: Αξιολόγηση ιστορικών ηλεκτρονικών πηγών

Προτού χρησιμοποιήσουμε τις πληροφορίες που παρέχονται από έναν ηλεκτρονικό τόπο, οφείλουμε να εξετάσουμε αν το περιεχόμενο της πηγής έχει

αλλάξει ή έχει υποστεί επεξεργασία με κάποιον τρόπο για να αλλάξει και η επέμβαση αυτή έχει επηρεάσει σκόπιμα το περιεχόμενο. Μερικές φορές οι ηλεκτρονικοί τόποι χρησιμοποιούν το πρωτογενές υλικό μιας πηγής για να πείσουν τον αναγνώστη για τη δική τους άποψη, διαστρεβλώνοντας όμως το περιεχόμενο με προφανείς ή αδιαφανείς τρόπους. Επίσης, μερικές φορές οι ηλεκτρονικοί τόποι μπορούν να χρησιμοποιήσουν το αρχικό υλικό πηγής, χωρίς προηγουμένως να το εξετάσουν ή να αναφέρουν την προέλευσή του.

Γενικά, προτιμούμε ιστοχώρους με μια ισορροπημένη και μη προκατειλημμένη παρουσίαση των πηγών απέναντι σε πρόσωπα και ομάδες πληθυσμού. Οι ιστοχώροι που παράγονται από εκπαιδευτικά ή κυβερνητικά ιδρύματα είναι συνήθως πιο αξιόπιστοι από τους προσωπικούς ιστοχώρους, με την επιφύλαξη ότι μερικές φορές οι κυβερνητικές μπορούν να αποσκοπούν στην προπαγάνδα

Στόχος: Να καταστούν ικανοί να αξιολογούν ηλεκτρονικές πηγές με συγκεκριμένα κριτήρια.

Μαθησιακή δράση

Ο επιμορφωτής απευθύνει στις ομάδες την ερώτηση: «Ποιες από τις ηλεκτρονικές πηγές, που συγκεντρώσατε, προτείνετε να αξιοποιηθούν στην τάξη, προκειμένου οι μαθητές να γνωρίσουν την ιστορία της πόλης τους;». Οι ομάδες προτείνουν ορισμένα κριτήρια για την αξιολόγηση των ηλεκτρονικών πηγών. Ο επιμορφωτής καταγράφει τα προτεινόμενα κριτήρια στον πίνακα. Στη συνέχεια καλεί τις ομάδες να υποστηρίξουν τις προτάσεις τους. Από τη συζήτηση που θα ακολουθήσει αναμένεται να καταστεί φανερή η ανάγκη να καθοριστούν κριτήρια παιδαγωγικής συμβατότητας των ηλεκτρονικών πηγών, που συνδέονται στενά με τη σαφήνεια, την κατάσταση, την αυθεντικότητα, την εγκυρότητα, τυχόν προκαταλήψεις και στερεότυπα που παρουσιάζουν οι ηλεκτρονικές πηγές. Ο επιμορφωτής παρουσιάζει τα κριτήρια αξιολόγησης ηλεκτρονικών πηγών στην οθόνη του Η/Υ (Πίνακες 6^α & 6^β), συνδέοντας το καθένα με ένα παράδειγμα. Ακολουθεί συζήτηση, διατυπώνονται ερωτήσεις και απορίες, δίνονται απαντήσεις και διευκρινήσεις. Στη συνέχεια ο επιμορφωτής καλεί τις ομάδες να παρατηρήσουν ηλεκτρονικές πηγές που εμφανίζονται στην οθόνη του Η/Υ και να τις αξιολογήσουν με βάση τα αυτά τα κριτήρια. Κάθε φορά εντοπίζεται το ζήτημα που συνδέεται με την ιστορική πηγή, καθορίζεται το στοιχείο ή τα στοιχεία που συνδέονται με αυτό, παρουσιάζονται τα κριτήρια αξιολόγησης της πηγής και στο τέλος η άποψη της ομάδας (Φ.Ε., Εργασία Δ3). Στη συνέχεια, οι ομάδες ανακοινώνουν την εργασία τους στην ολομέλεια.

Πίνακας 6α: Κριτήρια Αξιολόγησης Ηλεκτρονικών Πηγών			
Ζήτημα	Στοιχείο	Κριτήρια	Αξιολόγηση
Η σαφήνεια της ιστορικής πηγής	Το πλαίσιο αναφοράς	Σαφής δήλωση του χρόνου και του τόπου Σαφής δήλωση του δημιουργού της πηγής Σαφής δήλωση του σκοπού του δημιουργού της πηγής Σαφής δήλωση του κοινού που απευθύνεται η πηγή Σαφή δήλωση των μηνυμάτων που προβάλλει η πηγή Ο υπότιτλος της πηγής συνδέεται άμεσα με το περιεχόμενό της	Είναι κατά τη γνώμη σας σαφής η πηγή; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
Η κατάσταση της ιστορικής πηγής	Η έκταση της πηγής	Η έκταση της πηγής είναι κατάλληλη για την αξιοποίησή της στο μάθημα. Η πηγή είναι πλήρες κείμενο ή απόσπασμα κειμένου. Η γλώσσα της πηγής είναι κατανοητή από τους μαθητές. Η πηγή περιέχει ιστορικές έννοιες, δύσκολες στα παιδιά	Είναι κατά τη γνώμη σας κατάλληλη η μορφή της πηγής; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
Η αυθεντικότητα της πηγής	Η πρόθεση του δημιουργού	Η πρόθεση του δημιουργού της πηγής είναι σαφής.	Είναι κατά τη γνώμη σας αυθεντική η πηγή; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
	Η ανθρώπινη διαμεσολάβηση	Η ιστορική πηγή έχει υποστεί επεξεργασία Στοιχεία που συνηγορούν σε ανθρώπινη διαμεσολάβηση	

Πίνακας 6β: Κριτήρια Αξιολόγησης Ηλεκτρονικών Πηγών

Η προκατάληψη της πηγής	Ο σιγματισμός προσώπων ή κατηγοριών πληθυσμού	Είναι σαφής η πρόθεση του δημιουργού της πηγής να σιγματίσει πρόσωπα ή ομάδες πληθυσμού	Είναι κατά τη γνώμη σας αξιόπιστη αυτή η πηγή; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
	Η αρνητική προσημείωση της ιστορικής πηγής	Η πηγή περιέχει αρνητικές σημάνσεις και γενικεύσεις για πρόσωπα ή ομάδες πληθυσμού	
	Η στάση του δημιουργού της πηγής	Είναι σαφής η στάση του δημιουργού (αρνητική ή θετική) της πηγής απέναντι σε πρόσωπα ή ομάδες πληθυσμού Η πηγή περιέχει προκαταλήψεις του δημιουργού απέναντι σε πρόσωπα ή ομάδες πληθυσμού	
Πηγές που σοκάρουν και προκαλούν διαμάχες	Η παρουσίαση φρικαλεοτήτων προσώπων ή ομάδων πληθυσμού	Η πηγή παρουσιάζει πληροφορίες που μπορούν να προκαλέσουν προβλήματα στο συναισθηματικό κόσμο των παιδιών (περιγραφή σφαγών, δολοφονιών, εξοντώσεων ομάδας πληθυσμού, εκτέλεσης προσώπων κ.α.)	Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε αυτήν τη πηγή; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.

7^η Μαθησιακή δραστηριότητα: Ανασύνθεση των γνώσεων και διατύπωση προσωπικών απόψεων

Η συνθετική εργασία οργανώνει τις γνώσεις, αναβαθμίζει τις ικανότητες που απέκτησαν οι εκπαιδευόμενοι στη διαχείριση ηλεκτρονικών πηγών και συμβάλλει στην καλλιέργεια αντιλήψεων και στάσεων της χρήσης του ηλεκτρονικού υπολογιστή ως εργαλείο μάθησης.

Διδακτικός στόχος: Οι εκπαιδευόμενοι να εκφράσουν την προσωπική τους άποψη για τις ηλεκτρονικές πηγές βασισμένοι στις γνώσεις που απέκτησαν.

Μαθησιακή δράση

Οι ομάδες συζητούν σε ολομέλεια για τις δυνατότητες που προσφέρουν αλλά και τις δυσκολίες που παρουσιάζουν οι ηλεκτρονικές πηγές προκειμένου να αξιοποιηθούν στο μάθημα της ιστορίας (Εργασία Ε.).

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
A. ΔΙΑΚΡΙΝΩ ΤΙΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΜΒΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΩ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥΣ.
A1. Παρατηρούμε τις πηγές (έντυπη και ηλεκτρονικές). Ποια είναι τα χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν τις ηλεκτρονικές από τις άλλες;
A2. Καταγράφουμε τις πρόσθετες λειτουργίες της ηλεκτρονικής πηγής σε σχέση με την αντίστοιχη μορφή συμβατική πηγή.
A3. Τα εργαλεία επεξεργασίας και διαχείρισης ηλεκτρονικών πηγών, οργάνωσης και παρουσίασης ιστορικών συμπερασμάτων
Προτείνουμε μια δραστηριότητα που μπορούμε να κάνουμε με τη χρήση του Επεξεργαστή Κειμένου.
Προτείνουμε μια δραστηριότητα που μπορούμε να κάνουμε με τη χρήση του Λογιστικού Φύλλου
Προτείνουμε μια δραστηριότητα που μπορούμε να κάνουμε με τη χρήση του Λογισμικού Παρουσίασης
Προτείνουμε μια δραστηριότητα που μπορούμε να κάνουμε με τη χρήση της Βάσης Δεδομένων
B. ΜΑΘΑΙΝΩ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ
B1. Επισκεπτόμαστε την ηλεκτρονική διεύθυνση και καταγράφουμε το είδος και τη μορφή των πηγών που παρέχει.
B2. Εντοπίζουμε τους χώρους φιλοξενίας των ηλεκτρονικών πηγών
Γ. ΜΑΘΑΙΝΩ ΝΑ ΔΙΑΒΑΖΩ ΤΗΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΔΕΩ ΜΕ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ
Γ1. Διακρίνουμε τα στοιχεία της ταυτότητας της ηλεκτρονικής διεύθυνσης και τα καταγράφουμε.
Γ2. Καταγράφουμε τα στοιχεία ταυτότητας του δημιουργού/ των δημιουργών του δικτυακού τόπου και πολυμεσικών εφαρμογών και εντοπίζουμε το σημείο που εμφανίζονται.
Γ3. Εντοπίζουμε τα στοιχεία του «πρόσφατου», του «επίκαιρου», του «ανανεώσιμου».
Ποια θέματα προκύπτουν από την ανανέωση ή μη του δικτυακού τόπου;
Γ4. Παρατηρούμε τη δομή του παραπάνω τόπου, εντοπίζουμε τις θεματικές κατηγορίες και τις καταγράφουμε.
Γ5. Συνδέουμε τα στοιχεία της ταυτότητας με το δημιουργό του δικτυακού τόπου
Γ6. Διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο και καταγράφουμε τις ιστορικές πληροφορίες.
Γ7. Σε ποιούς απευθύνεται ο δικτυακός τόπος;
Γ8. Συσχετίζω την ταυτότητα του δημιουργού της ηλεκτρονικής διεύθυνσης με τις κατηγορίες οργάνωσής της και με την εικόνα της πόλης που προβάλλει το παρακάτω κείμενο και σχολιάζω.

Δ. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ
Δ1. Επιλέγω ηλεκτρονικές πηγές με κριτήριο την πόλη
Επιλέγουμε ιστοσελίδες με θέμα την πόλη μας. Καταγράφουμε το γενικό θεματικό πεδίο και τα επιμέρους θεματικά πεδία.
Δ2. Επιλέγω ηλεκτρονικές πηγές με κριτήριο το θέμα
Επιλέγουμε ένα θεματικό πεδίο και αναζητούμε ηλεκτρονικές πηγές. Στη συνέχεια καταγράφουμε το υλικό που θα χρησιμοποιήσουμε και το κατατάσσω με κριτήρια: το είδος πηγής, τη μορφή πηγής, το θέμα.
Σε ποια ερωτήματα απαντούν οι πηγές που επιλέξαμε;
Σε ποια ερωτήματα δεν απαντούν οι πηγές που έχουμε στη διάθεσή μας;
Δ3. Επιλέγω ηλεκτρονικές πηγές στη βάση κριτηρίων παιδαγωγικής συμβατότητας
Χρησιμοποιούμε τα κριτήρια επιλογής ηλεκτρονικών πηγών, που παρουσιάζονται στους Πίνακες 6 ^α & 6 ^β , και επιλέγουμε ηλεκτρονικές πηγές στη βάση κριτηρίων παιδαγωγικής συμβατότητας.
Ε. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ - ΣΥΖΗΤΗΣΗ
Συζητούμε με τα μέλη της ομάδας για τις δυνατότητες που προσφέρουν αλλά και τις δυσκολίες που παρουσιάζουν οι ηλεκτρονικές πηγές προκειμένου να αξιοποιηθούν στο μάθημα της ιστορίας. Καταγράφουμε τις απόψεις μας και τις παρουσιάζουμε στην ολομέλεια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Barton K., Levstik L. (2008), «Διδάσκοντας ιστορία για το συλλογικό αγαθό», Αθήνα: Μεταίχμιο
2. Clark J. & Paivio A. (1991), Dual coding theory and education. *Educational Psychology Review*, 3 (3), 149-210
3. Davis- Gross, B. (1993), «*Tools for Teaching*», San Francisco: Jossey-Bass Publishers
4. Κάββουρα, Θ. (2004), Ιστορικές πηγές και περιβάλλοντα μάθησης Ιστορίας με χρήση Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας. στο Αγγελάκος, Κ. & Κόκκινος, Γ. (επιμ.). *Η διαθεματικότητα στο σύγχρονο σχολείο & Η διδασκαλία της ιστορίας με τη χρήση πηγών*, 193-211, Αθήνα: Μεταίχμιο
5. Noye, D. & Riveteau, J. (2002), «Πρακτικός οδηγός του εκπαιδευτή», Αθήνα: Μεταίχμιο
6. Ντρενογιάννη Ε. (2005), Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών: Σκοποί, Στόχοι και Περιεχόμενα, Μεθοδολογικές και Οργανωτικές Αρχές. Στο

-
- Τζιμογιάννης, Α. (επιμ.), *Πρακτικά Εργασιών 3ου Πανελληνίου Συνεδρίου. Διδακτική της Πληροφορικής*, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Κόρινθος, 7-9 Οκτωβρίου 2005
7. Πολέμη-Τοδούλου., Μ. (2006), Η χρήση βιωματικών ομαδικών ασκήσεων. στο *Εκπαίδευση Εκπαιδευτών. Εκπαιδευτικό Υλικό για τους Εκπαιδευτές Θεωρητικής Κατάρτισης*. Τόμος III, 229-232, Αθήνα:Υπ.Ε.Π.Θ.,
 8. Ρεπούση Μ. (1999), Νέες προσεγγίσεις στη διδασκαλία της ιστορίας: η περίπτωση της εκπαιδευτικής τεχνολογίας. *Πανελλήνια Ένωση Φιλολόγων. Θεωρητικά Προβλήματα και διδακτική προσέγγιση της ιστορίας*, 244 – 267, Αθήνα: εκδόσεις Γρηγόρη
 9. Ρεπούση Μ. (2004), *«Μαθήματα Ιστορίας»*, Αθήνα: Μεταίχμιο
 10. Ρεπούση, Μ. & Τσιβός, Α. (2004), Η ιστορία διαφορετικά ή διαφορετική ιστορία; ΤΠΕ και εκπαίδευση εκπαιδευτικών: συμβιωτικές πρακτικές διδασκαλίας και μάθησης στην ιστορία, Β' Πανελλήνιο Συνέδριο των εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ, *Αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδακτική πράξη*, τ. Α', 188-200, Αθήνα
 11. Ρεπούση, Μ. (2007), Ιστορικός εγγραμματισμός και σχολικά εγχειρίδια ιστορίας. στο *Ματσαγγούρας Η. (επιμ.), Σχολικός εγγραμματισμός. Λειτουργικός, κριτικός, επιστημονικός*, 393-419, Αθήνα: εκδόσεις Γρηγόρης:
 12. Χρονάκη, Α. (2006), Ψηφιακό Υλικό, δραστηριότητα και δράση: Σχεδιάζοντας για τη μάθηση των παιδιών στο πλαίσιο της κοινωνικο-ιστορικο-πολιτισμικής προσέγγισης. Στο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψηφιακό Εκπαιδευτικό Υλικό: Ζητήματα δημιουργίας, διδακτικής χρήσης και αξιολόγησης, 266-273, Βόλος, 6-7 Απριλίου 2006
 13. Vygotsky, L.S (1997), *«Νους στην κοινωνία. Η ανάπτυξη των ανώτερων ψυχολογικών διαδικασιών»*, Αθήνα: Gutenberg
 14. Wegerif, R. & Dawes, L. (2004), *«Developing Thinking and Learning with ICT: Raising Achievement in Primary Classrooms»*, New York: Routledge Falmer
-